

Letní škola pro učitele z Brandýsa nad Labem a okolí
Téma semináře: Techniky hlasitého čtení pro učitele MŠ, ZŠ

Pátek 21. srpna 2020

9.30 – 16.30 h.

Mgr. Roman Musil

Můžete se podívat na mé stránky: www.seminaremusil.cz

Dotazy můžete psát na mail: dranrom@gmail.com

Místo konání: ZŠ TIP TOES, Královická 915, Brandýs nad Labem.

Vážené paní učitelky,

několika slovy si připomeňme, co jsme dělali na semináři. Pokud byste měly nějaké dotazy či poznámky k semináři, napište mi. Pokud byste chtěly pro školu seminář, podívejte se do nabídky na mých stránkách. Semináře mám akreditované MŠMT, tak se dají platit z šablon.

ZVUKOVÁ STRÁNKA JAZYKA

Zvukovými prostředky velmi ovlivňujeme vnímání našeho posluchače, a to jak při čtení textu, tak i při vyprávění příběhu.

Záměrně používaná hlasová technika je dovednost, s níž se nerodíme! Musíme se ji učit! Abychom záměrně dokázali vytvořit odpovídající hlas. Tím získáváme zvukové dovednosti.

Dovednosti zvukové stránky:

- dech
- artikulace
- intonace – melodie (výška hlasu)
- barva hlasu
- síla, dynamika hlasu
- důraz, významový přízvuk
- tempo řeči
- rytmus řeči
- pauzy v řeči
- frázování řeči – logické celky

O čem jednotlivé dovednosti jsou a co jsme si spolu zkoušeli?

Jen dodávám, že cvičení na všechny dovednosti je mnoho. My jsme si jich zkoušeli jen několik.

DECH

Základem zvukové stránky verbální komunikace je *dech*.

Dech má dvě fáze: *nádechovou* a *výdechovou*. V nádechové fázi mluvit nemůžeme, mluvíme pouze do výdechu. Hlas tvoříme pomocí výdechového proudu vzduchu v hrtanu rozkmitáním hlasivek. Tak vznikne základní tón, který má určitou výšku a sílu. O hlasu se říká, že je to ozvučený modulový výdech.

Zkoušeli jsme si:

- Kouzelník
- Čarodějný les

ARTIKULACE

je správná vyslovování hlásek mluvidly (samohlásek, souhlásek). Při správné artikulaci nám bude rozumět každé písmeno a každé slovo.

Na tvoření hlásek se podílí rty, jazyk, spodní čelist, zuby, dásňový výstupek, tvrdé a měkké patro.

Základním předpokladem funkčního využití mluvidel je zejména uvolněnost všech částí mluvního aparátu. Proto herci, zpěváci, moderátoři, všichni veřejní pracovníci, kteří dbají na kvalitu svého projevu, nejprve rozcvičují mluvidla.

Několik pravidel artikulace neboli nedopouštějme se chyb ve výslovnosti

- ve slovech *jsem, jsou, jsme, jsi* – nevyslovujeme počáteční písmeno *j* (v ostatních slovech ho vyslovujeme: jednou, jed...)
- setkají-li se dvě stejná písmena – na konci slova a na začátku slova, oddělují se (kvůli srozumitelnosti) malou pauzou: „Dnes / se naučíme mluvit! Vystoupí Karel / Lamač.“
- nepolykejme koncovky

Zkoušeli jsme si:

- A-E-I-O-U
- Kde kdo, kde kdo, kde kdo, kde kdo – nikde nikdo, nikde nikdo
- V programu vystoupí: Karel Lamač, Ondřej Jansa...

INTONACE

je melodie naší řeči, neboli střídání tónů určité výšky, stoupání, klesání hlasem. Kadence: tečky, poklesy hlasu, antikadence: čárky.

Intonace věty

- Tečka (pokles dolů)
- Čárka (vyjet nahoru)
- Vykřičník (Jsi blb!)
- Otazník (Cože?)
- Tři tečky (zamyslete se)
- Dvojtečka (teď přijde seznam)

Cvičení:

- Intonace interpunkčních znamének ve větě: Každý dostal jednu větu a tu zkoušel říct do tečky, čárky...

SÍLA HLASU (dynamika)

Mluvení potichu, nahlas.

Rozeznáváme stupně dynamiky:

- pianissimo
- piano
- forte
- fortissimo

Zesílení, ztišení hlasu:

Správně se nám podaří zesílit nebo ztišit hlas tak, že se opřeme o stůl. Tím uvolňujeme břišní a mezižební svaly, tím se aktivuje naše bránice.

Cvičení: Na dubu žaludy

DŮRAZ, VÝZNAMOVÝ PŘÍZVUK

Slovní důraz

důraz ve slově dáváme na *první slabiku* nebo na *předložku* (Indián **seděl na stromě**.)

Zkoušeli jsme si:

- Žirafa (Miloš Macourek)
- Šiju, šiju, si botičky.
- Letí, letí ptáček, má mlsný zobáček.

Větný důraz

Má-li mít slovní sdělení hlavu a patu, musíme si uvědomit, co v něm cítíme jako důležité. Záleží na tom, co, komu, za jakých okolností a proč sdělujeme. Podle toho pak má vypadat i celá zvuková podoba sdělení nebo jeho části. Ve větě je významovým vrcholem významový přízvuk.

- důraz ve větě dáváme na *slovo, které potřebujeme zvýraznit*, protože ho považujeme za důležité. Ale pozor, při běžné mluvě dáváme přízvuk *na poslední slovo (sousloví)*
- Při hlasitém čtení děláme v této dovednosti větší chyby, než při mluvení spatra.

Zkoušeli jsme si:

- Každý v kruhu řekne větu a budeme přemýšlet o tom, jaké slovo umístí na konci věty. To slovo pak budeme akcentovat.
- Dětský karneval

RYTMUS ŘEČI

je pravidelné střídání krátkých a dlouhých tónů. V rétorické terminologii se tempo a rytmus spojují a hovoří se o **temporytmu** řeči.

Zkoušeli jsme si:

- Stála basa u primasa ve 2/4 a 3/4 rytmu.

TEMPO ŘEČI

je rychlost, s jakou danou větu přednášíme. Tedy rozložení jednotlivých složek mluvení v čase: **pomalé**, **rychlé** tempo, **zpomalování** a **zrychlování** řeči. Tempo nám napoví význam vět v textu.

Zkoušeli jsme si:

- Tajemno v dětském pokojíku.

Správně zvolené tempo zajistí řečníkův projev srozumitelným.

Tempo řeči také ukazuje, jaký *postoj* má řečník *k přednášené věci*, nebo *k posluchačům!*

- o *pomalé tempo* uspává (stejně jako vrčení kolovrátku, psací stroj, pračka, déšť)
- o *zpomalení tempa* dokáže *zdůraznit* určitou část větné výpovědi; uchu je příjemné *zpomalovat tempo*
- o *zrychlující tempo* posluchače aktivuje a motivuje
- o *rychlé tempo* ale může ubírat artikulaci

PAUZY V ŘEČI

Pauza v mluvě je nedílnou součástí sdělení. Mezera v mluvě je vždycky něčím odůvodněná. Pauzy v řeči uděláme především tehdy, když se nadechujeme. A kdy se nadechujeme? Buď když máme spotřebovaný dech nebo máme nějaký záměr.

Co dáváme pauzou najevo?

- že jsme ukončili určitý logický celek a přijde nová myšlenka (každou novou myšlenku provází nový nádech)
- pauza stupňuje napětí v očekávání
- pauza odděluje podstatné od nepodstatného
- v dialogu mlčením můžeme druhého rozpovídat tak, že na sebe něco vyzradí (Jak to udělat? Dívejte se delší dobu do poznámek, nebo obsluhujte nějaký přístroj. V sále to začne šumět a už je jen na vás, komu dáte slovo, aby nahlas řekl, o čem přemýšlí.)

Publiku nepřipadají pauzy tak dlouhé, jak se zdají přednášejícímu.

Dělení:

Pauzy soustředovací

- **Interpauza** – přestávka mezi větami
Dává publiku možnost přemýšlet nad řečeným, porozumět vyřčenému, najít smysl myšlenky.
Zde posluchače napadají otázky. Když se tato pauza více protáhne, posluchači své otázky položí. Přednášející z nich čerpá důležité informace.
- **Intrapauza** – přestávka mezi slovy
Dává publiku možnost přemýšlet dopředu. Láká posluchače na druhou část věty. Posluchači přemýšlejí, jak věta skončí. Stoupá jejich soustředění a napětí.

Cvičení: Zkoušeli jsme v různých cvičeních

FRÁZOVÁNÍ ŘEČI – LOGICKÉ CELKY

Souvislou řeč dělíme na takzvané logické celky neboli smysluplné části textu. Vyslovujeme ji jedním dechem. Každá nová myšlenka vyžaduje *nové nadechnutí*. Dlouhá souvětí je nutné rozdělit na kratší (smysluplné) celky.

POZNÁMKA

Neuspávejme své posluchače *nesrozumitelným šepotem*, neděsme je svými *náhlými výkřiky!*

Zkoušeli jsme si:

- Prapohádky (Ljuba Štíplová)

BARVA HLASU (vhodné do dialogu)

Akustické spektrum složení zvuků: basový, zastřený, temný, pištivý, drsný...
Znělost a barva hlasu vzniká v rezonančních dutinách (ústních, nosních a čelních).

Cvičení: Padací hvězdička

*Zdravím,
Roman Musil*